

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Концептуальною умовою ефективного перебігу процесу інноваційно-інтенсивного розвитку є інвестиційне забезпечення, що реалізується шляхом економічних взаємовідносин щодо формування ефективних джерел та цільового використання фінансових ресурсів для здійснення інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність сприяє інтенсивному розвитку аграрного виробництва, прискорює впровадження у діяльність сільськогосподарських товаровиробників новітніх наукових досягнень та забезпечує реалізацію інноваційно-відтворювальної функції галузевого розвитку.

Нині галузь садівництва потребує вжиття низки заходів для розширення виробництва, підвищення якісних стандартів продукції, задоволення внутрішнього попиту та збільшення експортних можливостей.

Необхідною складовою формування системи інвестиційного забезпечення галузі є процес акумулювання необхідних коштів для фінансування її розвитку. Збільшення обсягів залучення інвестицій є визначальним фактором економічного зростання усіх галузей національного господарства. У контексті розвитку садівництва це є надзвичайно важливим, оскільки саме дієвий механізм інвестування спроможний забезпечити відновлення технічної та технологічної бази, сприяти впровадженню інновацій, підвищити рівень конкуренто-спроможності вітчизняної продукції, уможливити сталий розвиток сільських територій і покращити умови життя сільських мешканців.

Над проблемою інвестиційного та інноваційного забезпечення аграрного сектору економіки та окремих його галузей працювали В.Г. Андрійчук, О.Ф. Балацький, О.Г. Блажевич, О.М. Боженко, В.І. Гавриш, Н.В. Данік, О.І. Дацій, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, О.І. Мельник, П.М. Майданевич, Л.І. Михайлова, І.М. Новак, Г.Є. Павлова, П.Т. Саблук, Н.М. Сіренко, В.С. Уланчук, В.І. Федорак, М.А. Хвесик, О.Г. Шпикуляк та ін. Організаційно-економічні засади розвитку садівництва досліджували: Л.О. Барабаш, О.Л. Бурляй, А.П. Бурляй, О.О. Гуторова, О.Ю. Єрмаков, П.В. Кондратенко, Л.А. Костюк, В.І. Мельник, Ю.О. Нестерчук, І.А. Сало, В.А. Рульєв, О.С. Тупчій, О.М. Шестопаль, С.В. Шерстюк, А.І. Шумейко, В.В. Юрчишин та ін. У той же час, попри істотний науковий доробок, в сучасних умовах потребують комплексного обґрунтування проблеми ресурсного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету у межах науково-дослідних тем: «Інноваційний розвиток агропромислового виробництва в ринкових умовах» (державний реєстраційний номер 0114U006473), де автором поглиблено теоретичний концепт інновацій та визначено їх особливості в аграрному секторі; «Соціально-економічні, інформаційні та гуманітарні виміри інноваційного розвитку України» державний реєстраційний номер 0116U000082), де автором обґрунтовано необхідність реалізації інноваційно-інтенсивного типу розвитку на галузевому рівні та джерела і методи інвестиційного забезпечення садівництва в Україні; «Управління потенціалом як умова соціально-економічного розвитку сучасних

підприємств України» (державний реєстраційний номер 0118U003174), де автором визначено перспективні напрями інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку сучасних підприємств України; «Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки і агропродовольчого ринку у контексті викликів глобалізаційних процесів» (державний реєстраційний номер 0116U000077), де автором обґрунтовано стратегічні засади інноваційно-інтенсивного розвитку галузі садівництва України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретико-методичних положень та розробка науково-практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва в Україні, що сприятиме розширенню можливостей галузі щодо виробництва плодово-ягідної продукції. Визначення мети дисертаційної роботи обумовило необхідність виконання таких завдань:

- поглибити теоретико-методичні засади інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва з метою обґрунтування його визначальної ролі в парадигмі сучасного розвитку аграрного сектору економіки;
- розкрити теоретичний концепт інновацій, інноваційного потенціалу та визначити особливості його формування в аграрному секторі загалом та у садівництві зокрема для розширення змістово-категоріальної бази забезпечення комплексного проведення дослідження;
- надати економічну характеристику інноваційно-інтенсивного садівництва у концепції розвитку аграрного сектору економіки для високоефективного розвитку конкурентоспроможної галузі;
- здійснити оцінку сучасного стану галузі садівництва з метою диференціації суб'єктно-функціонального складу реалізації інноваційно-інтенсивного розвитку галузі;
- визначити джерела та методи інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва в Україні для активізації відтворювальних процесів у галузі;
- обґрунтувати стратегічні засади інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва України для удосконалення інвестиційного забезпечення галузі;
- удосконалити методичні підходи щодо оцінки інвестиційно-інноваційних процесів у садівництві з метою удосконалення інвестиційного забезпечення галузі;
- розробити модель рейтингової оцінки розвитку галузі садівництва України на основі комплексного критерію диференціації регіонів за складовими інвестиційно-інноваційних процесів для визначення напрямів державної підтримки з урахуванням динамічних змін інвестиційно-інноваційної політики окремих регіонів;
- запропонувати напрями удосконалення системи інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку галузі садівництва з метою акумулювання необхідних коштів для фінансування її розвитку.

Об'єктом дослідження є процеси формування системи інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів інвестиційного забезпечення галузі садівництва як передумови інноваційно-інтенсивного розвитку.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системно-комплексний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. У процесі дослідження використано такі методи: *діалектичний* – при узагальненні теоретичних засад, пов'язаних із розкриттям концепту інвестицій, інновацій, інтенсифікації та їх особливостей в аграрному секторі; *абстрактно-логічний* – при розкритті змістового контенту «інвестиційне забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва», для теоретичного обґрунтування можливостей інтенсифікації садівництва через повноту використання інноваційного потенціалу; *монографічний* – при поглибленому аналізі сучасного стану розвитку галузі садівництва; *графічний* – для відображення результатів аналізу динаміки статистичних даних; *кореляційно-регресійний* – при аналізі впливу факторів на формування інноваційно-інтенсивного типу розвитку; *економіко-математичного моделювання* – при розробці моделі рейтингової оцінки розвитку галузі садівництва України на основі комплексного критерію диференціації регіонів за складовими інвестиційно-інноваційних процесів; *балансовий та програмно-цільовий* – для обґрунтування основних напрямів та перспектив інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, матеріали наукових досліджень провідних вчених, рекомендації науково-дослідних установ, Інтернет-ресурси та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних та практичних підходів щодо інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва. Основними результатами дослідження, що відображають його наукову новизну і виносяться на захист, є такі:

вперше:

– розроблено модель рейтингової оцінки розвитку галузі садівництва України на основі комплексного критерію диференціації регіонів за складовими реалізації інвестиційно-інноваційних процесів, що визначається унікальністю індикаторів та способів побудови агрегованого критерію оцінки. Запропонована модель є інструментом підтримки процесу прийняття управлінських рішень у розробці ефективних механізмів управління галуззю садівництва, що дозволяє окреслити основні напрями державної підтримки та відслідковувати динамічність змін за частковими критеріями інвестиційно-інноваційної політики окремих регіонів;

удосконалено:

– визначення поняття «інвестиційне забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва», яке запропоновано трактувати як сукупність організаційно-економічних заходів щодо формування та використання інвестиційних ресурсів, а також принципи, методи і форми їх впливу на систему організованого багатофазового процесу інтегрування наукової концепції інноваційно-інтенсивного розвитку у практику господарювання, що, на відміну від існуючих, включає

науково-дослідну, дослідно-експериментальну, маркетингову та виробничу стадії, спрямовані на інтенсифікацію виробництва плодово-ягідної продукції;

– науково-методичні підходи до факторної диференціації економічного зростання за інноваційно-інтенсивного типу виробництва, де розмежовано зовнішні і внутрішні фактори економічного зростання та виділено передумови формування інноваційно-інтенсивного типу розвитку на рівні окремих суб'єктів господарювання, що, на відміну від існуючих, включають сукупність умов та визначають їх вплив на забезпечення економічного зростання з метою розвитку садівництва як високоєфективної конкурентоспроможної галузі;

– методичні засади оцінки розвитку садівництва шляхом обґрунтування нової наукової методики оцінки розвитку галузі через визначення нормалізованих величин часткових критеріїв та їх вагових коефіцієнтів, що, на відміну від існуючих, розраховані на основі обіговості капіталу, вкладеного в довгострокові біологічні активи сільськогосподарських підприємств; співвідношення темпів росту обсягів витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт з темпами росту обсягів капітальних інвестицій у довгострокові біологічні активи рослинництва та сільське господарство загалом; темпів росту урожайності плодів, ягід та винограду в сільськогосподарських підприємствах та зростанням урожайності в господарствах населення, з урахуванням фонду споживання плодів, ягід і винограду;

– теоретико-методичні підходи до удосконалення моделі цілепокладання при обґрунтуванні стратегії інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва через: формування бази даних по інноваційно-інвестиційним проектам; проектний і фінансовий аналіз інформації для прийняття рішень; моніторинг і супроводження інвестиційних проектів, що, на відміну від існуючих, створить середовище генерування ідей щодо інвестування й реалізації інноваційно-інвестиційних проектів та сприятиме насиченню внутрішнього продовольчого ринку конкурентоспроможною плодово-ягідною продукцією, забезпеченню розширеного відтворення виробництва й зростанню експортного потенціалу країни;

– науково-теоретичні підходи до систематизації джерел та методів інвестиційного забезпечення з урахуванням галузевої специфіки, особливостей реалізації та перспективного контенту (внутрішньогалузеві нагромадження; формування амортизаційного фонду; державне проектне інвестування; іноземні інвестиції; використання приватних інвестицій; програми підтримки фінансового лізингу; банківське інвестиційне кредитування; венчурне фінансування та розвиток системи інноваційного підприємництва), що, на відміну від існуючих, сприятиме розширенню можливостей залучення інвестицій у садівництво та формуватиме системну єдність процесів акумулювання інвестиційних ресурсів.

набули подальшого розвитку:

– науково-методичні підходи щодо реалізації інновацій у садівництві за визначеними напрямками розвитку галузі: створення організаційно-економічних умов інноваційно-інтенсивного розвитку та ефективної діяльності садівничих підприємств; економічного обґрунтування розвитку селекції та технологій вирощування плодових та ягідних культур, що інтерполюють перспективні шляхи

формування інвестиційної привабливості галузі через узагальнену дію соціально-економічних, регуляторних та фінансово-економічних чинників;

– теоретико-методичні підходи до ідентифікації суб'єктно-функціонального складу реалізації інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва на основі дистрибуції, організаційно-економічного механізму впровадження інноваційно-інтенсивних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, системи інтеграційних зв'язків у розвитку інноваційно-інтенсивного садівництва, способів наукового забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку галузі для прискорення впровадження інноваційно-інтенсивних технологій виробництва, переробки та зберігання плодів і ягід;

– стратегічні засади інноваційно-інтенсивного розвитку галузі садівництва України в контексті удосконалення системи інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва через пріоритетні напрями державної підтримки досягнення стратегічних цілей розвитку садівництва, які зосереджено на формуванні інноваційної інфраструктури розвитку інтеграційних зв'язків між наукою та виробництвом, реалізації державних програм розвитку галузі й перспективних форм інвестиційного забезпечення.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення дисертації доведені до рівня науково-практичних розробок і рекомендацій щодо формування й реалізації пропозицій, спрямованих на удосконалення системи інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва.

Пропозиції щодо формування стратегічних засад інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва прийнято до впровадження Департаментом агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 08-01-15/4915 від 14.06.2018 р.); модель цілепокладання при обґрунтуванні стратегії інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва та пропозиції щодо формування перспективних джерел інвестиційних ресурсів для розвитку садівництва використовується в діяльності Літинської районної державної адміністрації Вінницької області (довідка № 01-33-846 від 11.06.2018 р.); теоретичні положення та інформаційно-аналітична база дослідження, зокрема модель рейтингової оцінки розвитку садівництва, впроваджена у діяльність ДП «Дослідне господарство Подільської дослідної станції Інституту садівництва НААН України» (довідка № 133 від 15.06.2018 р.); теоретичні та методичні розробки автора використовуються у навчальному процесі Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Аналіз об'єктів інвестування», «Стратегічний аналіз галузі», «Інвестування» (довідка № 042 від 06.06.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові положення, які викладені в роботі й виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатами особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження доповідались та обговорювались на Міжнародній науково-практичній конференції

«Аспекти стабільного розвитку економіки в ринкових умовах» (м. Умань, 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Трансформаційні та інноваційні процеси в аграрній сфері економіки України» (м. Миколаїв, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Енергоефективність економіки: проблеми сьогодення і майбутнього» (м. Полтава, 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної економіки» (Умань, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, аналізу та фінансового забезпечення підприємств агропромислового виробництва» (м. Харків, 2017 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 12 наукових працях, загальним обсягом 2,05 д.а, з яких 1 публікація – у колективній монографії; 6 статей – у наукових фахових виданнях України (4 статті – у виданнях, внесених до реєстру міжнародних наукометричних баз), 5 праць апробаційного характеру.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 245 сторінок комп'ютерного тексту, з яких 197 сторінок – основний текст. Робота містить 27 рисунків, 15 таблиць, 10 додатків на 22 сторінках, а також список використаних джерел з 240 найменувань, який розміщено на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва в парадигмі сучасного розвитку аграрного сектору економіки**» поглиблено теоретико-методичні засади інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва, здійснено сутнісно-змістову характеристику інвестиційного забезпечення економічних систем; визначено теоретичний концепт інновацій та їх особливості в аграрному секторі; досліджено інноваційно-інтенсивне садівництво у концепції розвитку аграрного сектору економіки.

Інвестиційне забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва у дисертації трактується як сукупність організаційно-економічних заходів щодо формування та використання інвестиційних ресурсів, а також принципи, методи і форми їх впливу на систему організованого багатофазового процесу інтегрування наукової концепції інноваційно-інтенсивного розвитку у практику господарювання, яка включає науково-дослідну, дослідно-експериментальну, маркетингову та виробничу стадії, спрямовані на інтенсифікацію виробництва плодово-ягідної продукції.

Структурно-логічну схему інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва наведено на рис. 1.

У результаті проведення факторної диференціації економічного зростання галузі садівництва визначено сукупність передумов формування інноваційно-інтенсивного типу розвитку та обґрунтовано систему зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на забезпечення економічного зростання з метою розвитку

садівництва як високоефективної конкурентоспроможної галузі, з урахуванням яких досягається: прискорення впровадження досягнень науково-технічного прогресу; підвищення техніко-технологічного рівня та збільшення обсягів виробництва; підвищення якості плодючої продукції та рівня її конкурентоспроможності; зростання інвестиційної привабливості; активізація капіталообігу та підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності.

Рис. 1. Структурно-логічна схема інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва

Вирішальною характеристикою інновацій є здобуття можливості використання нововведення на рівні як господарюючого об'єкта, так і економічної системи загалом. Таким чином, інноваційний розвиток є системно організованим процесом, що пронизує науково-технічні, виробничі, маркетингові та збутові етапи виробництва продукції, який спрямований на задоволення суспільних потреб національної економіки.

Визначено, що інноваційно-інтенсивне садівництво – це тип ведення галузі, за якого процеси створення плодівих та ягідних насаджень провадяться із застосуванням інноваційних технологій виробництва (закладання, вирощування)

високоякісного сортово-насінневого матеріалу, новітніх технічних засобів, способів обробітку ґрунту та захисту рослин, де матеріальною основою є збільшення інвестицій на одиницю земельної площі. Інвестиційне забезпечення розвитку інноваційно-інтенсивного садівництва базується на формуванні дієвої системи залучення інвестицій та створенні сприятливих умов для здійснення інвестиційної діяльності у галузі.

У другому розділі «Оцінка сучасного стану розвитку та інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного садівництва» здійснено аналіз тенденцій розвитку, відтворення та розміщення інноваційно-інтенсивного садівництва; досліджено процес реалізації інноваційно-інтенсивного типу розвитку у галузі та визначено джерела інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва.

Аналіз показників розвитку галузі садівництва свідчить про зростання обсягів виробництва продукції на 417,1 тис. т у 2017 році порівняно з 2010 роком. Також відбулись зміни в обсягах споживання плодово-ягідної продукції, рівень якого нині складає 48,4 кг на особу в рік. Втім, констатовано, що споживання плодів і ягід населенням є недостатнім для задоволення науково обґрунтованої норми у 90 кг на особу в рік.

У регіональній структурі виробництва плодів і ягід лідируючі позиції утримують Вінницька, Хмельницька, Чернівецька, Дніпропетровська, Закарпатська, Львівська і Полтавська області. За результатами 2017 року, незважаючи на зменшення валових зборів у всіх перерахованих регіонах, разом вони зібрали 54 % від загального урожаю фруктів, ягід та горіхів в Україні (рис.2).

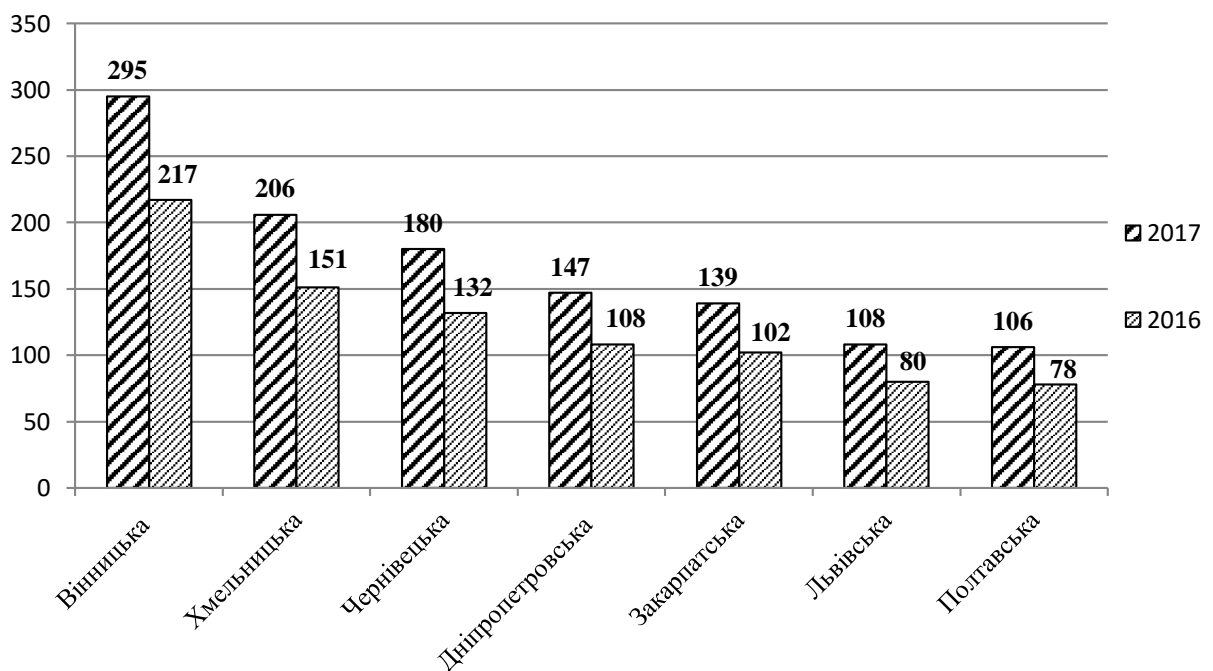

Рис. 2. Основні регіони-виробники плодів і ягід в Україні у 2016-2017 рр., тис. т

За досліджуваний період відбулось збільшення в 1,6 рази щорічної площі закладання молодих високоінтенсивних насаджень. У таблиці 1 представлено показники розвитку галузі садівництва в Україні у 2010-2017 роках.

Таблиця 1

Динаміка виробничо-економічних показників розвитку садівництва України у 2010-2017 рр*

Показники	Роки							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Загальна площа плодово-ягідних насаджень, тис. га	241,6	241,6	239,1	238,2	235,2	240,1	248,8	250,4
Площа плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці, тис. га	209,5	210,1	210,1	209,8	209,9	206,0	196,7	198,5
Площа молодих інноваційно-інтенсивних плодово-ягідних насаджень, тис. га	32,1	31,5	29,0	28,4	25,3	34,1	52,1	51,9
Урожайність, центнерів з 1 га площі насаджень у плодоносному віці	77,8	85,5	89,7	103,4	95,2	104,5	101,9	103,1
Валова продукція (плоди, ягоди та виноград), млн. грн	6919,6	7758,1	7670,1	9092,8	7721,1	8027,4	7489,4	7745,0
Валовий збір плодів і ягід, тис. т	1630,9	1796,6	1885,6	2168,3	1999,1	2152,8	2007,3	2048,0
Валовий збір винограду, тис. т	407,9	438,6	456,0	575,4	435,6	386,3	377,8	409,6
Виробництво плодів і ягід на одну особу, кг	38	41	44	50	46	50	47	48,4
Винограду на одну особу, кг	9	9	10	13	10	9	9	9,7
Кількість споживачів (населення України), тис. осіб	45872,6	45453,3	45372,7	45245,9	42759,7	42590,9	42414,9	42315,8
Споживання плодів, ягід та винограду (без переробки на вино) на одну особу за рік, кг	48,0	52,6	53,3	56,3	52,3	50,9	49,7	52,8

*Складено автором на основі матеріалів Державної служби статистики України

Аргументовано, що для закладання нових садів виробництво садивного матеріалу має становити від 16,4 тис. до 23,8 млн. шт. щорічно. Потреба в потужностях для зберігання плодів і ягід у звичайній охолоджуваній атмосфері складає 287,8 тис. т., у регульованому газовому середовищі – 1009,2 тис. т.

Доведено, що суттєвий вплив на методи та джерела формування інвестиційного потенціалу усіх галузей національного господарського комплексу чинить глобалізоване середовище економіки, значно розширюючи джерела залучення інвестиційних ресурсів та вносячи корективи у загальну структуру їх надходження.

Структуру інвестицій за джерелами фінансування садівництва в Україні у 2017 році наведено на рис. 3.

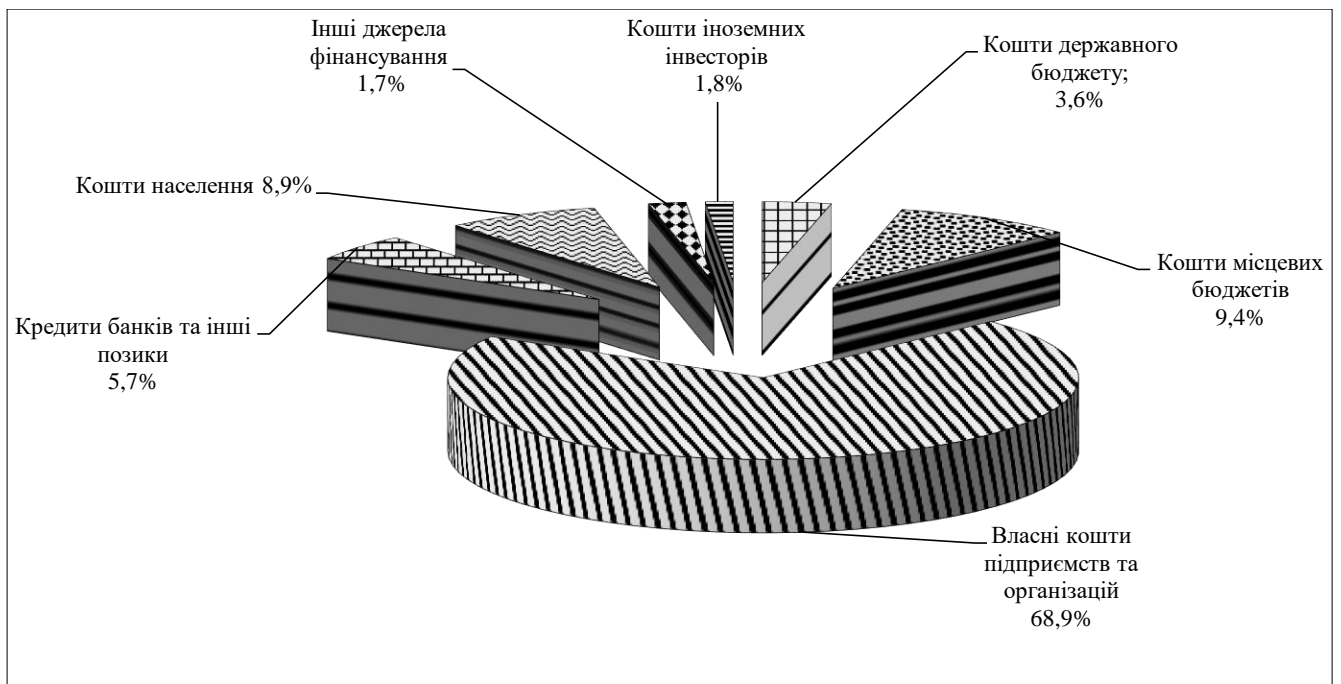

Рис. 3. Структура інвестицій за джерелами фінансування садівництва в Україні у 2017 році, %

Визначено, що в сучасних умовах з метою підвищення економічної ефективності садівництва на основі його інтенсифікації необхідно активізувати впровадження наукових розробок у виробничу діяльність. Основними факторами повільного впровадження досягнень науки у садівництво визнано: відсутність фінансового забезпечення товаровиробників для впровадження і фінансування наукових розробок; високий ризик здійснення інноваційних процесів у сільському господарстві. Нині відбувається переорієнтація системи інвестиційного забезпечення в напрямку активізації приватних інвесторів та всебічної комерціалізації процесів інвестування.

У третьому розділі «Удосконалення інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва» визначено стратегічні засади інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва України; розроблено модель рейтингової оцінки розвитку садівництва на основі комплексного критерію диференціації регіонів України за складовими інвестиційно-інноваційних

процесів та обґрунтовано перспективні напрями інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва.

Запропоновано модель цілепокладання при обґрунтуванні стратегії інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва через формування бази даних по інноваційно-інвестиційних проектах, проектний і фінансовий аналіз інформації, моніторинг і супроводження інвестиційних проектів (рис.4).

Рис. 4. Модель цілепокладання при обґрунтуванні стратегічних засад інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва

Реалізація в Україні стратегії інноваційного розвитку, підґрунтям якої є нові знання та ефективне їхнє використання, має стати одним із пріоритетних напрямків розвитку держави як на національному, так і регіональному рівнях, що створить середовище генерування ідей щодо інвестування й реалізації інноваційно-інвестиційних проектів та сприятиме насиченню внутрішнього продовольчого ринку конкурентоспроможною плодово-ягідною продукцією, забезпеченню розширеного відтворення виробництва й зростанню експортного потенціалу країни.

Модель рейтингової оцінки галузі садівництва України на основі комплексного критерію диференціації за складовими інвестиційно-інноваційних процесів наведена на рис. 5.

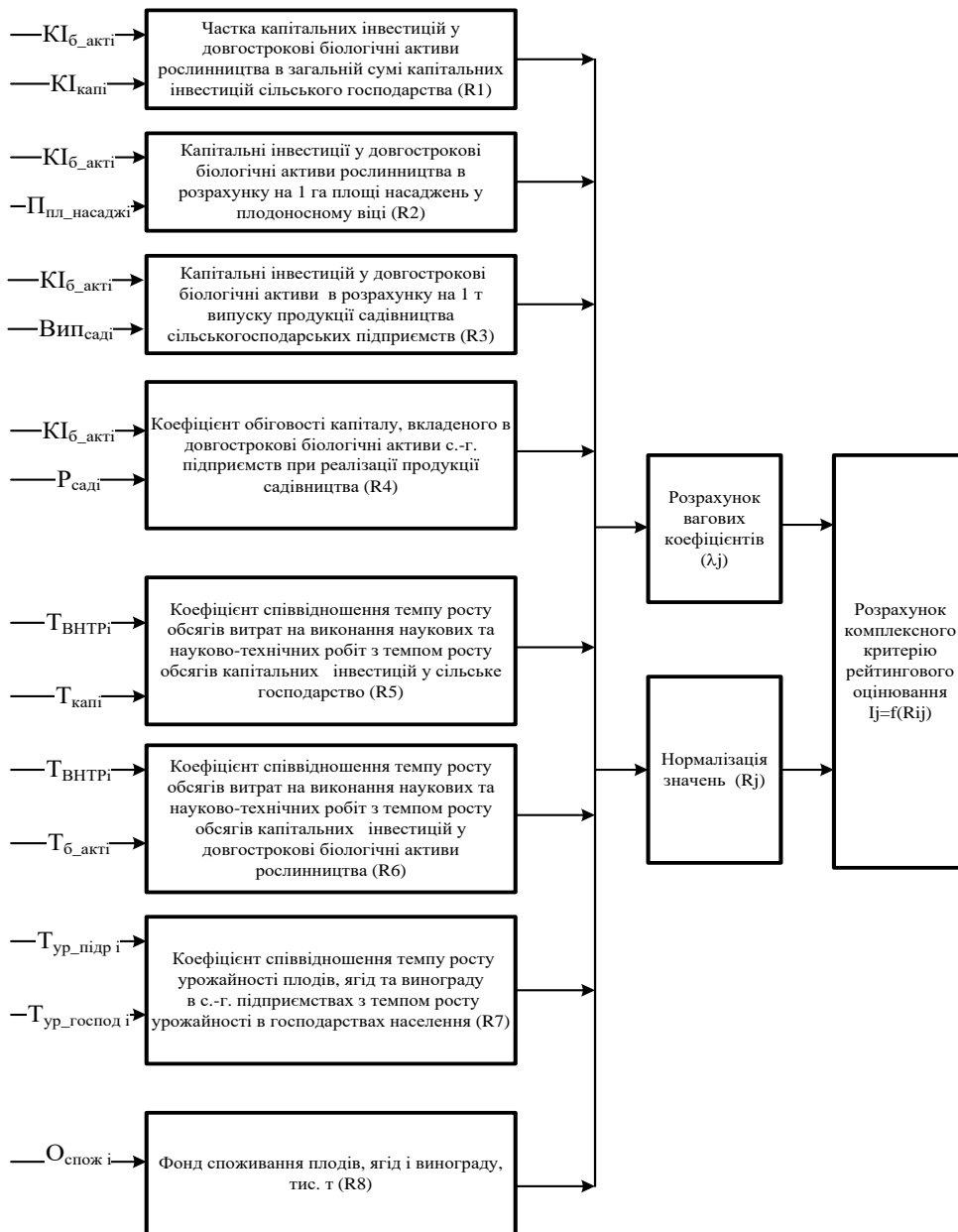

Рис. 5. Модель рейтингової оцінки галузі садівництва України на основі комплексного критерію диференціації регіонів за складовими інвестиційно-інноваційних процесів

За результатами рейтингового моделювання розвитку садівництва встановлено, що найбільш пріоритетними оцінками в діяльності галузі садівництва за результатами впровадження інвестиційно-інноваційних процесів є збільшення частки капітальних витрат на довгострокові біологічні активи рослинництва по відношенню до суми капітальних вкладень в сільському господарстві та координація темпів росту витрат на проведені науково-технічні роботи в наукових установах з темпами капітальних інвестицій у сільське господарство. Виявлено значну диференціацію регіонів України як по часткових, так і по комплексному критеріях. Існують сильні коливання по відношенню до середніх очікуваних характеристик (більше 25%), при яких більшість регіонів (15 регіонів) мають низькі показники ефективності впровадження інвестиційно-інноваційних елементів. За підсумками середніх оцінок, найвищу позицію в рейтингу займає Київська область, яка характеризується стабільними зростаючими показниками по всіх часткових критеріях в розрізі вибірки і динаміці.

Розподіл регіонів України за основними групами рейтингової оцінки відображено на рис. 6.

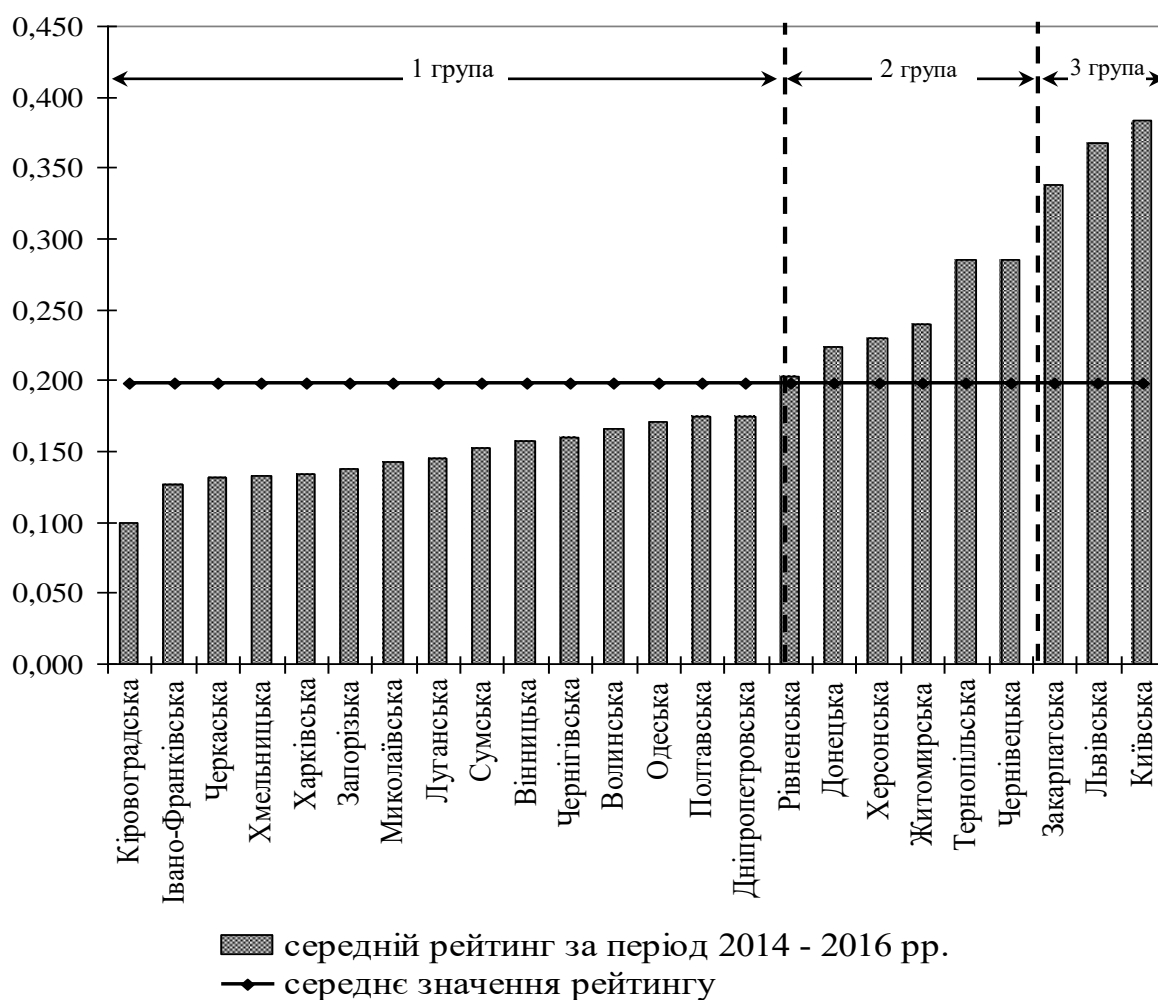

Рис. 6. Розподіл регіонів України за групами рейтингової оцінки

Доведено, що одним з головних стратегічних напрямків стабілізації та прискорення розвитку садівництва є активізація залучення інвестиційних ресурсів, оскільки від їх масштабів та спрямування залежить ефективність функціонування галузі. Фінансове забезпечення плодоягідного виробництва вимагає системного формування стабільних джерел інвестування, серед яких основними мають бути власні кошти аграрних суб'єктів підприємництва, українські та іноземні інвестиції, кошти державного і місцевих бюджетів, пільгове кредитування тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації обґрунтовано теоретично-методичні положення та запропоновано практичні рекомендації, спрямовані на удосконалення системи інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва, що сприятиме зростанню внутрішніх можливостей галузі щодо виробництва плодоягідної продукції.

1. Інвестиційне забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва запропоновано розглядати як сукупність організаційно-економічних заходів щодо формування та використання інвестиційних ресурсів, а також принципи, методи і форми їх впливу на систему організованого багатозафазового процесу інтегрування наукової концепції інноваційно-інтенсивного розвитку у практику господарювання, яка включає науково-дослідну, дослідно-експериментальну, маркетингову та виробничу стадії, спрямовані на інтенсифікацію виробництва плодово-ягідної продукції.

2. Визначено, що сучасний розвиток галузі садівництва, структурне реформування на основі впровадження інновацій, побудови ефективної системи управління й організації виробництва та реалізації плодоягідної продукції, соціальної та ринкової інфраструктури неможливі без формування інвестиційного потенціалу, що розглядається як сукупність можливостей щодо формування джерел залучення й напрямів використання інвестиційних ресурсів для розвитку й ефективного функціонування галузі та потребує обґрунтування можливостей залучення усіх джерел фінансування інноваційних проектів та їх диверсифікації з метою усунення ризиків.

3. Як спосіб економічного зростання інноваційно-інтенсивний тип розвитку ґрунтується на якісному оновленні всіх складових частин виробничо-економічної системи садівництва та передбачає істотне підвищення продуктивності її функціонування, підвищення конкуренто-спроможності плодоягідної продукції, створення конкурентних переваг та розширення ринків збуту плодів та ягід за рахунок розширення межі впровадження нових знань для найбільш повного і раціонального використання наявних матеріальних, природних, трудових і фінансових ресурсів.

4. У регіональній структурі виробництва плодів і ягід лідируючі позиції утримують Вінницька, Хмельницька, Чернівецька, Дніпропетровська, Закарпатська, Львівська і Полтавська області, які разом виробляють 54 % від загального урожаю фруктів, ягід та горіхів в Україні. Аналіз розвитку галузі

садівництва свідчить про зростання обсягів виробництва продукції на 417,1 тис. т у 2017 році порівняно з 2010 роком, відбулись зміни в обсягах споживання плодово-ягідної продукції, проте індикатор достатності споживання за групою плоди, ягоди і виноград складає лише 0,56, що свідчить про потребу розвитку галузі на інноваційно-інтенсивній основі.

5. Зважаючи на потребу переорієнтації вітчизняного сільсько-господарського виробництва на інноваційно-інтенсивний тип розвитку з урахуванням сучасних тенденцій щодо фінансування інноваційної діяльності доведено необхідність збільшення внутрішніх резервів фінансування, пільгового кредитування інноваційних проєктів фінансово-кредитними установами й поширенні такого перспективного способу фінансового забезпечення інноваційної діяльності, як венчурне фінансування, зі створенням відповідного правового забезпечення функціонування та сприятливих умов для його розвитку в Україні.

6. Обґрунтовано стратегічні засади інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва України для удосконалення інвестиційного забезпечення ведення галузі через пріоритетні напрями державної підтримки досягнення стратегічних цілей розвитку садівництва. Запропоновано модель цілепокладання при обґрунтуванні стратегії інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва, що включає: формування бази даних по інноваційно-інвестиційних проєктах; проєктний і фінансовий аналіз інформації для прийняття рішень; моніторинг і супроводження інвестиційних проєктів, що створить середовище генерування ідей щодо інвестування й реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів та сприятиме насиченню внутрішнього продовольчого ринку конкурентоспроможною плодоягідною продукцією; забезпеченню розширеного відтворення виробництва й зростанню експортного потенціалу країни.

7. Забезпечення організаційно-економічних умов для інноваційно-інтенсивного розвитку та ефективної діяльності садівничих підприємств ґрунтується на диференції суб'єктно-функціонального складу інноваційно-інтенсивного розвитку галузі садівництва, формуванні механізму впровадження інноваційно-інтенсивних технологій виробництва продукції; системі інтеграційних зв'язків галузі, інфраструктурному розвитку, зростанні інвестиційної привабливості через узагальнену дію соціально-економічних, регуляторних та фінансово-економічних чинників інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва.

8. У дисертації розроблено модель рейтингової оцінки розвитку галузі садівництва України через визначення нормалізованих величин часткових критеріїв та їх вагових коефіцієнтів. За результатами визначення комплексного критерію диференціації регіонів за складовими реалізації інвестиційно-інноваційних процесів виявлено значні коливання по відношенню до середніх очікуваних характеристик, за яких більшість регіонів України мають низькі показники ефективності запровадження інвестиційно-інноваційних елементів розвитку садівництва. Запропонована модель є інструментом підтримки процесу прийняття управлінських рішень в розробці ефективних механізмів управління в

галузі садівництва, що дозволяє окреслити основні напрями державної підтримки та відслідковувати динамічність змін інвестиційно-інноваційної політики окремих регіонів.

9. Проведені дослідження свідчать про потребу у формуванні джерел та методів інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва України, з урахуванням галузевої специфіки, особливостей реалізації та перспективного спрямування через: галузеві внутрішні нагромадження; формування амортизаційного фонду; державне проектне інвестування; іноземні інвестиції; використання приватних інвестицій; програми підтримки фінансового лізингу; банківське інвестиційне кредитування; венчурне фінансування та розвиток системи інноваційного підприємництва, що сприятиме розширенню можливостей залучення інвестицій у садівництво та формуватиме системну єдність процесів акумулювання інвестиційних ресурсів, визначатиме модель інвестиційної поведінки суб'єктів господарювання у галузі садівництва та сприятиме прискоренню реалізації соціально-економічних перетворень в державі.

Основні результати дослідження використовуються у діяльності Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації, Літинської районної державної адміністрації Вінницької області, ДП «Дослідне господарство Подільської дослідної станції Інституту садівництва НААН України», а також у навчальному процесі Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Погріщук О.Б., Погріщук Г.Б. Ефективність впровадження інновацій у сільському господарстві. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка та менеджмент. 2016. Вип. 1 (67). С. 105-108. (Особистий внесок автора: обґрунтовано доцільність використання якісних та кількісних показників при прийнятті рішень щодо впровадження інновацій) (0,25 друк. арк.).

2. Погріщук О.Б., Мельник В.І. Інноваційно-інтенсивний тип виробництва як пріоритетний у розвитку сільського господарства в Україні. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2016. Вип. 4. С. (Особистий внесок автора: здійснено сутнісно-змістову характеристику інноваційно-інтенсивного типу розвитку) (0,35 друк. арк.).

3. Погріщук О.Б., Мельник В.І., Погріщук Г.Б. Інноваційні зміни в економіці в контексті еволюційних зрушень. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2016. Вип. 2 (48). С. 200-208. (Особистий внесок автора: розкрито окремі складові реалізації інноваційного процесу в контексті еволюційних зрушень) (0,35 друк. арк.).

4. Pogrishchuk O.B., Pogrischuk G.B., Melnik V.I. Реалізація екологічної складової у системі активізації інноваційного розвитку аграрного сектору

національної економіки. Strategis estimations and vectors of Ukraine's social and

e
с
о

n 5. Погріщук О.Б., Мельник В.І. Економічний потенціал розвитку оільських територій в умовах євроінтеграційних процесів: перспективи зміцнення. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. Вип. 3. С.38-48. (Особистий внесок автора: обґрунтовано систему держаної підтримки домогосподарств щодо інтенсифікації господарювання та розвитку у своєму виробництві нових напрямів) (0,20 друк. арк.).

e 6. Погріщук О.Б. Інвестиційне кредитування в системі інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектора. Агросвіт. 2017. № 21. С. 35-40. (0,4 друк. арк.).

p 7. Погріщук О.Б. Джерела та методи формування інвестиційного потенціалу у садівництві. Вісник Харківського Національного аграрного університету. 2018. № 1. С. 83-88. (0,40 друк. арк.).

t

Опубліковані праці апробаційного характеру:

с 8. Погріщук О.Б., Мельник В.І. Соціально-економічний контент розвитку садівництва в Україні. Аспекти стабільного розвитку економіки в ринкових умовах матеріали X Міжнар. наук.- практ. конф. (м.Умань, 21-22 квітня 2016 р.). Умань: Видавець «Сочінський», 2016. С. 17-19. (Особистий внесок автора: визначено соціально-економічні чинники розвитку садівництва) (0,1 друк. арк.).

і 9. Погріщук О.Б. Інтеграційні процеси в АПК в умовах інноваційних трансформацій. Трансформаційні та інноваційні процеси в аграрній сфері Економіки України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 27-28 жовтня 2016 р.). Миколаїв: МНАУ, 2016. С. 268-270. (0,2 друк. арк.).

г 10. Погріщук О.Б., Мельник В.І. Проблеми енерго- і ресурсозбереження в концепції інноваційно-орієнтованого аграрного виробництва. Енергоефективність економіки: проблеми сьогодення і майбутнього: матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Полтава, 12-13 жовтня 2016 р.). Полтава: ПНТУ ім. Юрія Кондратюка, 2016. С. 71-73. (Особистий внесок автора: розглянуто проблему ресурсного забезпечення інноваційно-орієнтованого аграрного виробництва) (0,1 друк. арк.).

t 11. Погріщук О.Б., Мельник В.І. Фінансування інноваційної діяльності в контексті інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Актуальні питання сучасної економіки: матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. (м. Умань, 24 грудня 2016 р.). Умань: Видавець «Сочінський», 2016. С. 96-97. (Особистий внесок автора: визначено напрями фінансового забезпечення товаровиробників при впровадженні інновацій) (0,1 друк. арк.).

Погріщук О.Б., Хвiчiя-Дуве Г.Р. Зміцнення інноваційного потенціалу аграрного вектора в умовах глобалізації. Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, аналізу та фінансового забезпечення підприємств агропромислового виробництва: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 9-10 листопада 2017 р.). Харків:

о
г
р
а
г

ХНАУ, 2017. С. 306-308. (Особистий внесок автора: визначено чинники зміцнення інноваційного потенціалу аграрного сектору) (0,1 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Погрищук О. Б. Інвестиційне забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2018.

У дисертації досліджено теоретико-методичні та науково-практичні засади інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва. Здійснено сутнісно-змістову характеристику інвестиційного забезпечення економічних систем; визначено теоретичний концепт інновацій та їх особливості в аграрному секторі; досліджено інноваційно-інтенсивне садівництво у концепції розвитку аграрного сектору економіки. Інвестиційне забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва у дисертації розглядається як сукупність організаційно-економічних заходів щодо формування та використання інвестиційних ресурсів, а також принципи, методи і форми їх впливу на систему організованого багатозаповненого процесу інтегрування наукової концепції інноваційно-інтенсивного розвитку у практику господарювання, яка включає науково-дослідну, дослідно-експериментальну, маркетингову та виробничу стадії, спрямовані на інтенсифікацію виробництва плодово-ягідної продукції. Здійснено аналіз тенденцій розвитку, відтворення та розміщення інноваційно-інтенсивного садівництва. досліджено процес реалізації інноваційно-інтенсивного типу розвитку у галузі та визначено джерела інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва. Визначено стратегічні засади інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва України. Розроблено модель рейтингової оцінки розвитку садівництва на основі комплексного критерію диференціації регіонів України за складовими інвестиційно-інноваційних процесів та обґрунтовано перспективні напрями інвестиційного забезпечення інноваційно-інтенсивного розвитку садівництва.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, інноваційно-інтенсивний розвиток, садівництво, аграрний сектор економіки, плодово-ягідна продукція.

АНОТАЦІЯ

Погрищук О. Б. Инвестиционное обеспечение инновационно-интенсивного развития садоводства Украины. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, 2018.

В диссертации исследованы теоретико-методические и научно-практические основы инвестиционного обеспечения инновационно-интенсивного

развития садоводства, осуществлена сущностно-содержательная характеристика инвестиционного обеспечения экономических систем; определены теоретический концепт инноваций и их особенности в аграрном секторе; исследовано инновационно-интенсивное садоводство в концепции развития аграрного сектора экономики. Инвестиционное обеспечение инновационно-интенсивного развития садоводства в диссертации рассматривается как совокупность организационно-экономических мероприятий по формированию и использованию инвестиционных ресурсов, а также принципы, методы и формы их влияния на систему организованного многофазового процесса интегрирования научной концепции инновационно-интенсивного развития в практику хозяйствования, включая научно-исследовательскую, опытно-экспериментальную, маркетинговую и производственную стадии, направленные на интенсификацию производства плодово-ягодной продукции. Осуществлен анализ тенденций развития, воспроизводства и размещения инновационно-интенсивного садоводства. Исследован процесс реализации инновационно-интенсивного типа развития в отрасли и определены источники инвестиционного обеспечения инновационно-интенсивного развития садоводства. Обоснованы стратегические основы инновационно-интенсивного развития садоводства Украины. Разработана модель рейтинговой оценки развития садоводства на основе комплексного критерия дифференциации регионов Украины по составляющим инвестиционно-инновационных процессов и обоснованы перспективные направления инвестиционного обеспечения инновационно-интенсивного развития садоводства.

Ключевые слова: инвестиционное обеспечение, инновационно-интенсивное развитие, садоводство, аграрный сектор, плодово-ягодная продукция.

ABSTRACT

Pogryshchuk O. B. Investment provision of innovative and intensive development of horticulture of Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Economics degree in specialty 08.00.03 – Economics and National Economy Management. – Ternopil National Economic University Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2018.

The thesis substantiates theoretical, methodological and practical recommendations aimed at improving the system of investment support of innovative-intensive horticultural development, which enable to expand the internal branch potential of the production of fruit and berries.

The innovative-intensive horticulture is defined as a type of branch management that incorporates innovative production technologies in planting fruit and berries (farmland cultivation, growing), producing the variety of high quality seeds, developing innovative technical means, methods of soil cultivation and plant protection, supported by the increase in investment per land unit.

It is proved that the innovative-intensive type of development as a way of economic growth is based on qualitative updating of all components of the production-economic system and predetermines significant increase in productivity of its functioning, enhancing products competitiveness, creating competitive advantages and

expanding markets by implementing extended new knowledge for the utmost complete and rational use of existing material, natural, labor and financial resources.

The research of the regional structure of fruit and berry production enabled to determine the advanced regions in this branch. To them refer Vinnitsa, Khmelnytsky, Chernivetsi, Dnipropetrovsk, Transcarpathian, Lviv and Poltava regions that have been ranked the top for the last five years, producing on the whole 54% of the total fruit, berries and nuts harvest in Ukraine. The analysis of the development of horticulture shows the increase in production by 417.1 thousand tons in 2017 compared to 2010. It also shows the changes in the consumption of fruit and berry products, however the indicator of consumption adequacy for fruit, berries and grapes makes up only 0,56, indicating the need for industry development on an innovative and intensive basis.

The research enabled to differentiate the subjective and functional structure of the implementation of innovative and intensive horticultural development on the basis of distribution, organizational and economic mechanism of introducing innovative and intensive production technologies, integration system in the development of innovative and intensive horticulture, methods of scientific provision of innovative and intensive development of the industry, which will help accelerate the implementation of innovative intensive technologies into the production, processing and storage of fruit and berries.

The thesis proposes a model of rating the development of horticulture in Ukraine on the basis of a complex criterion of regional differentiation by constituent elements of implementing investment-innovation processes, which enabled to define significant fluctuations in relation to the expected average characteristics (over 25%), in which most regions (15 regions) have low efficiency indicators of introducing the elements of investment-innovation. The proposed model is an instrument for supporting the process of making managerial decisions in developing effective mechanisms for horticulture management, which enables to determine the main ways of state support and trace the dynamics of changes in the partial criteria of investment-innovation policy of each separate region.

The research determined the system of sources and methods of investment support taking into consideration the branch specifics, features of realization and prospects by: intra-industry accumulations; establishment of a depreciation fund; state project investment; foreign investments; private investments; the program of financial leasing support; bank investment lending; venture financing and developing the system of innovative entrepreneurship which will promote the enhancing opportunities of attracting investments into horticulture and will enable to create the cohesion of the processes of accumulating investment resources, define the behavior of economic agents towards accelerating socio-economic development in the state

Key words: investment support, innovation and intensive development, horticulture, agrarian sector of economy, fruit and berry products.